

مهم ترین چالش مدرسه ها

آشنایی با شورای تربیتی و نقش و جایگاه آن در نظام مدیریتی مدرسه

فاطمه قائمی

در قوانین جاری آموزش و پرورش کشور، ارکان مدرسه را در پنج رکن تعریف کرده اند که اساس برنامه ریزی، اجرا و ارزیابی کار مدرسه را به عهده دارند. چهار رکن در عمل به شورا و شورایی اندیشیدن، گروهی فکر کردن و برنامه ریزی داشتن و اصولاً اداره کردن و هدایت مدرسه بر اساس خرد جمعی پیش بینی شده اند. لذا نقش شورا و استفاده از خرد گروهی جدی و اجتناب ناپذیر است و مدیران مدرسه ها، با وجود اینکه به تنهایی از ارکان مدرسه محسوب می شوند، ناگزیرند با تشکیل شوراها و شرکت در آن ها، به مدیریت و اداره مدرسه بپردازند.

قاعده تا در دنیای امروز نیز بی توجهی به نظرات دیگران و اندیشه و خرد گروهی، مانند محروم کردن تعلیم و تربیت و دانش آموزان از ظرفیت های مؤثری است که می توانند شرایط و تسهیلات قابل توجهی را در طول فرایند تعلیم و تربیت در اختیار بگذارند. نظر به اهمیت شورا، گاهی ضرورت دارد در کنار شوراها و انجمن های رسمی، برای مسائل و موضوعات مهم نیز شوراها و جلساتی تخصصی پیش بینی کرد. یکی از مهم ترین مسائل مدرسه های امروز، مسائل فرهنگی پرورشی تربیتی است که از اهمیت و جایگاه ویژه ای برخوردار است. نقش مسائل فرهنگی پرورشی در دنیای امروز مورد توجه مریبان بزرگ نیز قرار گرفته و اصولاً آموزش و یادگیری در دنیای مدرن را حول محور فرهنگ تعریف و تفسیر می کنند. تأثیرگذاری این بحث به حدی است که معنای آموزش و یادگیری را فرهنگ و تربیت می دانند و معتقدند مدرسه و معلم باید بر اساس فرهنگ و آموزه های فرهنگی، نگرش خود را به آموزش و انتقال دانش تنظیم کنند و آموزش و پرورش موفق خود را مدیون توسعه

در قوانین جاری آموزش و پرورش کشور، ارکان مدرسه را در پنج رکن تعریف کرده اند که اساس برنامه ریزی، اجرا و ارزیابی کار مدرسه را به عهده دارند. چهار رکن در عمل به شورا و شورایی اندیشیدن، گروهی فکر کردن و برنامه ریزی داشتن و اصولاً اداره کردن و هدایت مدرسه بر اساس خرد جمعی پیش بینی شده اند. لذا نقش شورا و استفاده از خرد گروهی جدی و اجتناب ناپذیر است و مدیران مدرسه ها، با وجود اینکه به تنهایی از ارکان مدرسه محسوب می شوند، ناگزیرند با تشکیل شوراها و شرکت در آن ها، به مدیریت و اداره مدرسه بپردازند. قاعده تا در دنیای امروز نیز بی توجهی به نظرات دیگران و اندیشه و خرد گروهی، مانند محروم کردن تعلیم و تربیت و دانش آموزان از ظرفیت های مؤثری است که می توانند شرایط و تسهیلات قابل توجهی را در طول فرایند تعلیم و تربیت در اختیار بگذارند. نظر به اهمیت شورا، گاهی ضرورت دارد در کنار شوراها و انجمن های رسمی، برای مسائل و موضوعات مهم نیز شوراها و جلساتی تخصصی پیش بینی کرد. یکی از مهم ترین مسائل مدرسه های امروز، مسائل فرهنگی پرورشی تربیتی است که از اهمیت و جایگاه ویژه ای برخوردار است. نقش مسائل فرهنگی پرورشی در دنیای امروز مورد توجه مریبان بزرگ نیز قرار گرفته و اصولاً آموزش و یادگیری در دنیای مدرن را حول محور فرهنگ تعریف و تفسیر می کنند. تأثیرگذاری این بحث به حدی است که معنای آموزش و یادگیری را فرهنگ و تربیت می دانند و معتقدند مدرسه و معلم باید بر اساس فرهنگ و آموزه های فرهنگی، نگرش خود را به آموزش و انتقال دانش تنظیم کنند و آموزش و پرورش موفق خود را مدیون توسعه

را شکل دهد.

لذا وجود شورای تربیتی در مدرسه از موارد اجتناب ناپذیری است که مسئولان اداره کننده واحدهای آموزشی شامل مدیر، نماینده معلمان، معاون پرورشی، معاون اجرایی، رئیس انجمن اولیا و مربیان با دعوت و حضور کارشناس یا کارشناسان فرهنگی پرورشی در مدرسه، به آن توجه می کنند. کیفیت و سرعت تغییر و تحولات فرهنگی در جامعه ایجاب می کند همواره در مدرسه افرادی برای طراحی و اجرای کارهای اثرگذار و طراحی کلاس ها، دوره ها، اردوها و جلسات پرسش و پاسخ، انتخاب و به نمایش فیلم یا شنیدن تحلیل های گوناگون درباره موضوعات مورد نیاز دانش آموزان مثل موضوع بلوغ، مهدویت، رابطه با جنس مخالف و نماز بپردازند. همه این مسائل فرهنگی پرورشی می توانند در شورای تربیتی مدرسه مورد بحث، توجه و تصمیم گیری قرار گیرند.

ارکان مدرسه عبارت اند از:

۱. مدیر
۲. شورای مدرسه
۳. انجمن اولیا و مربیان
۴. شورای معلمان
۵. شورای دانش آموزان

ضرورت

ضرورت وجود شورایی به نام شورای تربیتی در مدرسه را باید بر اساس نگاه جدید اندیشمندان حوزهٔ تعلیم و تربیت بررسی کرد. البته نگاه حضرت امام خمینی (ره)، و اندیشمندان دوران پیش‌نظام تعلیم و تربیت اسلامی و مطالعهٔ آثارشان و اصولاً مطالعهٔ منابع دینی ما، به‌ویژه قرآن مجید و نهج‌البلاغه، به‌تمامی مؤید این نکته است که اساساً تعلیم و تربیتی می‌تواند پاسخ‌گوی نیاز بشریت باشد که تمام وجوه انسان و شکوفایی او در همهٔ ابعادش را مدنظر و توجه قرار داده باشد.

زیرا تعریف ناقص از انسان و پرداختن به ابعاد مادی و ظاهری انسان و تنظیم فلسفهٔ تعلیم و تربیت بر اساس انسان مادی و غفلت از روح و بعد معنوی انسان، خسارت‌های جبران‌ناپذیری به بشریت تحمیل کرده، تا حدی که حتی عقلا و اندیشمندان غربی را به تفکر و مطالعه واداشته و توجه آن‌ها را به بررسی دیدگاه‌ها و نظرات دیگران، به‌ویژه شرقیان، که به مسئلهٔ روح و روان

و معنویت اعتقاد دارند، معطوف کرده است. غربیان به خاطر بحث اسلام‌ستیزی و با وجود مطالعاتی که در حوزهٔ قرآن دارند، ترجیحاً برای استدلال‌های خود به‌عمد از فرهنگ‌های بودایی و... شرقی به‌عنوان نمونه و الگوی تحقیقی یاد می‌کنند؛ به طوری که امروزه آموزش ابتدایی ژاپن را الگویی کامل و مدلی جهانی از تعلیم و تربیت کارآمد معرفی می‌کنند که هم به ابعاد مادی و هم به ابعاد معنوی تربیت توجه دارد. اعتقاد بر این است که آموزش و پرورش ژاپن در دورهٔ ابتدایی یک مدل موفق در تربیت انسان است که آموزش و یادگیری حساب و علوم و نیز تربیت (مهارت‌های زندگی) را مورد توجه قرار داده و کودک ژاپنی را به‌عنوان محصولی تربیت‌شده تحویل جامعه و دورهٔ آموزشی بعدی می‌دهد.

با دقت و تأمل در سبک و شیوهٔ مدیریت ژاپنی متنوع می‌شویم، در دورهٔ ابتدایی ژاپن بیش از ۶۰ درصد آموزش‌ها حول محور فرهنگ و آداب و رسوم، سنت‌ها و ارزش‌های اجتماعی، اخلاقی و تربیتی جامعهٔ ژاپن برنامه‌ریزی و اجرا می‌شود؛ مانند توجه به مقام والای انسان، با وجود همهٔ کاستی‌های موجود در افراد؛ تفکیک قائل‌نشدن بین افراد و دانش‌آموزان براساس دسته‌بندی‌های هوشی و تست‌های استعدادسنجی؛ احترام به خود؛ توجه و حمایت از دانش‌آموزان ضعیف؛ دادن حق مطرح‌شدن و ابراز وجود به همهٔ شاگردان؛ در معرض تجربه قرار دادن رفتارهایی مثل دوست‌داشتن و دوست‌داشته‌شدن؛ رعایت اخلاق و ادب اجتماعی؛ اظهار نظر کردن؛ بیان احساسات؛ و در یک کلام تمرین مهارت‌های زندگی (مری وایت، ترجمه

فرویدی زاده، ۱۳۹۰).

امروزه ضرورت دارد در مدرسه‌های ما شوراهای تربیتی و فرهنگی با حضور افراد مسئول، دربارهٔ آموزه‌ها و رفتارهای فرهنگی برنامه‌ریزی و آن‌ها را در حد درک و فهم متریبان خود پیش‌بینی کنند. در این راه بازخوانی مجدد و نگاه واقع‌گرا به طرح‌های فرهنگی و پرورشی ضروری است و شورای تربیتی وظیفه دارد بر اساس اعتقادات و ارزش‌ها و سنت‌های جاری در زیست‌بوم هر منطقهٔ جغرافیایی، آموزه‌ها را متناسب با

فرهنگ جاری در شهر، روستا و اقلیم

خود کاربردی کند. توجه به موضوعات

اعتقادی، زبانی و ادبیات بومی،

بازی‌ها و سرگرمی‌ها و برنامه‌های

اوقات فراغت، مباحث مرتبط با

کار و هنر، مفیدبودن و تناسب

یا هماهنگی با خرده‌فرهنگ‌های

موجود در محل، از دیگر

ضرورت‌ها در این زمینه‌اند.

همچنین، توجه به هویت اسلامی

و ملی با پیش‌بینی فعالیت‌های سازگار

با ذات‌هٔ مخاطب موضوعی است که باید در

شورای تربیتی مدرسه به آن پرداخته شود. ضمن اینکه

بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌های وزارتخانه، استان و منطقه

و شهرستان باید در این راستا با تقویت و تفویض بعضی

اختیارات، از شوراهای تربیتی مدرسه حمایت کند،

چرا که شورای تربیتی کانال مناسبی است که در آن

برنامه‌های فرهنگی پرورشی کارآمد تولید و اجرا می‌شوند.

توجه به هویت اسلامی و ملی با پیش‌بینی فعالیت‌های سازگار با ذات‌هٔ مخاطب موضوعی است که باید در شورای تربیتی مدرسه به آن پرداخته شود

رویکرد

شورای تربیتی اصولاً باید رویکردی فرهنگی به

برنامه‌های مدرسه داشته باشد. بحث نیازهای رو به افزایش

جامعه و آگاهی از فرهنگ و دستاوردهای فرهنگی برای

ما خیلی مهم و ضروری است، زیرا ما همیشه به فرهنگ

و تمدن خود افتخار کرده‌ایم. ولی در زندگی روزمره و

عمومی، چهرهٔ فرهنگی و تربیتی مطلوبی از خود بروز

نداده‌ایم. این نقیصه در همهٔ ابعاد اجتماع هویداست. در

مدرسه‌های ما به تربیت فرزندان ایرانی جوانمرد، بااخلاق،

شجاع، ادیب، شعردوست و خلاق کمتر توجه می‌شود.

اکنون در میان معلمان و مدیران فرهنگی، شاخص‌هایی

اخلاقی و تربیتی که مایهٔ مباحثات نسل‌های پیشین بودند

و همواره انسان‌هایی وارسته و مورد اعتماد جامعه بودند

و رفتار، گفتار و کردارشان الگوی عملی برای سایرین

محسوب می‌شد، به شکل بارز و برجسته‌ای مشاهده

نمی‌شود. (البته این تضادها و دوری از اصل فرهنگی

خویش‌نشان در همهٔ ابعاد قابل‌مطالعه است؛ مثل رفتار

ورزشکاران و...).

سواردی که در پی می‌آیند، مؤید دور شدن از هویت

فرهنگی هستند و ضروری است در مدرسه مورد توجه قرار گیرند:

- پرداختن به مسائل اعتقادی به شیوه متعادل و معقول و در حد درک و فهم مخاطبان؛
- ارائه زیبا و جذاب رفتارهای دینی و تقویت روحیات دینی با شیوه‌های بدون جبر و اجبار؛
- پرداختن به ادبیات (شعر و مشاعره، نقد ادبی، داستان و رمان، نمایش‌نامه و سایر انواع ادبی)؛
- توجه به زندگی و مهارت‌های اجتماعی از طریق هنر و فعالیت‌های گروهی؛

- توجه به زندگی و مهارت‌های روابط انسانی در مدرسه؛
- توجه به کیفیت و اهداف کیفی و توجه به روابط پنهان و اثرگذار در تربیت؛

- توسعه همکاری بین شاگردان کلاس و مدرسه و توجه به برنامه‌های مشارکتی؛

- درک و باور به اینکه آموزش و یادگیری، و پرورش و فرهنگ با هم ارتباط تنگاتنگی دارند؛

- باور به اینکه پرورش انسان همواره در موقعیت فرهنگی جریان دارد و از منابع فرهنگی تغذیه می‌کند.

- در عصری زندگی می‌کنیم که مباحث تهاجم فرهنگی واقعی و در حال اجراست و باید با اتخاذ رویکردی پیشگیرانه، با تقویت مبانی فکری و اعتقادی و ایجاد اعتماد به داشته‌های فرهنگی خویش، در راه حفظ هویت دینی و ملی، فرزندان و دانش‌آموزان را در معرض درک و برداشت صحیح از فرهنگ خودی قرار دهیم.

- مدرسه امروز باید به مقابله با بدآموزی‌ها و بداخلاقی‌ها بپردازد؛

- مدرسه امروز باید قوه تشخیص را در فرزندان رشد دهد؛
- مدرسه امروز باید از برنامه و رفتارهای سیاستمداران

و برنامه‌سازان فرهنگی غلط‌گیری کند؛
- دانش‌آموزان باید در مدرسه تفکر انتقادی بیاموزند تا در قیاس و استدلال‌های خود مغلوب فرهنگ‌های غریبه و مهاجم، و جذب زیبایی‌های جعلی، رفتارهای غلط و الگوهای غیرخودی نشوند.

- شورای تربیتی باید با اتخاذ رویه فرهنگ‌سازی، برنامه‌های فرهنگ‌ساز را برای دانش‌آموزان و خانواده‌های آنان طراحی و اجرا کند. چنین مدرسه‌ای، بر اساس سند تحول آموزش و پرورش، حتی می‌تواند کانون فرهنگی محله و تأثیرگذار در کل محیط پیرامونی باشد.

اصول

الف) تعریف شورای تربیتی مدرسه

شورا متشکل است از مدیر و نماینده معلمان، معاون پرورشی، معاون اجرایی، نماینده انجمن اولیا و مربیان، کارشناس یا کارشناسان فرهنگی (به تناسب مسئله یا موضوع) و در صورت صلاحدید نماینده دانش‌آموزان. این شورا مسئولیت هم‌فکری، برنامه‌ریزی و کمک به اجرای پروژه‌های فرهنگی پرورشی را در مدرسه بر عهده دارد.

ب) دوره فعالیت شورا (یک سال تحصیلی)

طبیعی است پس از آغاز سال تحصیلی، مدیر به دعوت از سایر اعضا اقدام و شورای تربیتی با دبیری معاون پرورشی شروع به کار می‌کند. این شورا تا پایان شهریورماه سال بعد (یک سال تحصیلی) مسئولیت دارد فعال و پویا در عرصه برنامه‌های تربیتی نقش ایفا کند.

پ) تعداد اعضای شورا

مدیر، معاون پرورشی، معاون اجرایی یا ناظم مدرسه،

نماینده معلمان، نماینده اولیا، نماینده دانش آموزان (در صورت صلاحدید)، کارشناس یا کارشناس فرهنگی، به دعوت از طرف مدیر یا سایر اعضا بر حسب موضوع مورد نظر، اعضای هفت گانه ثابت و متغیر شورای تربیتی را شکل می دهند.

(با توجه به اینکه پیش بینی، اجرا و طراحی برنامه های فرهنگی برای مدرسه هدف است، وجود کارشناس، چنانچه از میان اولیای مدرسه باشد، توصیه می شود).

ت) جلسات شورا

دبیر جلسه یا مدیر مدرسه باید بنا به شرایط، مناسبت ها و برنامه ها تصمیم گیری کند، ولی تشکیل ماهی یک جلسه ضروری است. تمامی مباحث مطروحه و تصمیم گیری ها باید ثبت و ضبط شوند و در بایگانی مدرسه در دسترس باشند.

اهداف

- مهم ترین هدف، سیاست گذاری و برنامه ریزی در راستای مسائل جاری جامعه و مدرسه است. البته برنامه ریزی باید مکمل طرح ها و برنامه های رسمی باشد؛
- برنامه ریزی درون مدرسه ای براساس توانمندی ها، استعدادها و امکانات و موجودی مادی معنوی و انسانی هر واحد آموزشی برای توسعه فرهنگ و تربیت اسلامی؛

- بررسی برنامه های تربیتی سالانه منطقه و تنظیم برنامه تربیتی مدرسه؛

- بررسی مسائل فرهنگی پرورشی درون مدرسه و پاسخ گویی به نیازهای شاگردان از قبیل طراحی کلاس های مهارت زندگی و گفت و گوی فرهنگی، برنامه ریزی گردش های علمی و فرهنگی؛

- توجه ویژه به بحث هویت دینی و ملی از طریق اجرای مسابقات، نمایش ها، نمایشگاه های غذا، لباس، نقاشی و تحلیل و نقد اجتماعی؛

- برنامه ریزی برای توجه بیشتر به اصول تربیت دینی و اسلامی، از قبیل توجه به بحث خدامحوری، از طریق اجرای مسابقه مقاله نویسی، توجه به بحث تفکر و تعقل و ارائه مسابقات پژوهشی و علمی، توجه به بحث حریت و عزت مانند آشنایی با تاریخ و آشنایی با الگوهای دینی و ملی؛

- بررسی مشکلات تربیتی و اخلاقی شاگردان و تلاش برای رفع آن ها؛

- توسعه خدمات مشاوره ای و نیز توسعه ارتباط با شاگردان و هدایت آنان؛

- پیش بینی و تلاش برای یافتن راه حل بحران های تربیتی؛

- ارتقای سطح آگاهی و معرفت دینی اجتماعی و ملی دانش آموزان؛

- ارتقای سطح آگاهی و معرفت دینی اجتماعی والدین.

سیاست ها

سیاست های شورای تربیتی دو محور اساسی دارد:
۱. بررسی و آسیب شناسی احتمالی جامعه دانش آموزان مدرسه؛

۲. بررسی علل آسیب ها در حوزه مدرسه و منطقه. بر این اساس باید به مطالعه و اجرای طرح های پیشگیرانه پرداخت و با اطلاع رسانی شفاف، همواره حمایت های معنوی و مادی جامعه اولیا و حتی دانش آموزان را به دست آورد و در گامی فراتر با مسئولان آموزش و پرورش منطقه، همکاری و همگامی مناسبی را طراحی و پیگیری کرد.

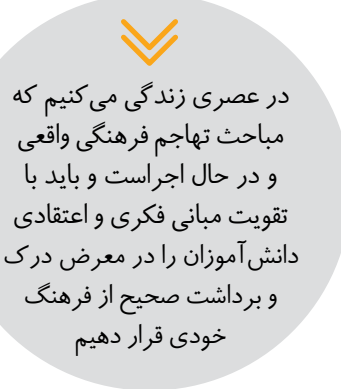
موضوعات آسیب زایی وجود دارند که همواره از طریق جریان های فرهنگی فرزندان ما را تهدید می کنند؛ مانند گسترش تفکر و فلسفه بی هویتی، گسترش

فلسفه بی بندوباری و بی اخلاقی، وارد شدن خدشه بر ارزش های دینی، رشد اندیشه های ارتجاعی، ایجاد ابهام، سردرگمی و افزایش تضادها در ذهن دانش آموزان، شناخت ناکافی هویت و فرهنگ دینی و ملی، افزایش آگاهی های دینی، اهمیت ندادن به مشاوره و شورا.

یادآوری

پیش از این، در سال های گذشته، ستادهایی تربیتی در مدرسه تشکیل شدند که ماهیتاً بررسی مسائل و مشکلات تربیتی دانش آموزان را عهده دار بودند. این شورا با ارائه مشاوره های تربیتی و سپس تصمیم گیری های انضباطی در مورد شاگردان مسئله دار وظایف خود را پیگیری می کرد. همچنین، مسئول ایجاد هماهنگی بین کلیه عناصر دست اندرکار امر تربیت در مدرسه به حساب می آمد. متعاقب تشکیل ستاد تربیتی در مدرسه، شورای بررسی و حل مشکل در منطقه تشکیل شد که مسئولیت پیگیری و ادامه کار مدرسه را به عهده داشت؛ مثل شناسایی و حل مشکل دانش آموزان ارجاع داده شده و پیگیری معضلات تربیتی و اخلاقی در سطح منطقه. در سطح استان کارشناسان مشاوره اداره کل، مدیریت جریان مشاوره ای و حل مسائل مناطق را به عهده داشتند.

اولین دستورالعمل ستادهای تربیتی در سال ۱۳۶۳ صادر و در سال ۱۳۶۴ اصلاح شد. ماهنامه تربیت نیز در این راستا و برای توسعه دیدگاه های تربیتی و تربیت اسلامی از سال ۱۳۶۴ منتشر شد. ستادهای تربیتی امروزه نیز کم و بیش مورد توجه هستند، اما شورای تربیتی اهمیت و کارکردی فراتر از ستادهای تربیتی دارد، چرا که به جای درمان، درصدد اجرای برنامه های فرهنگی است.

پی نوشت:

۱. وایت، مری، مطالبات آموزشی در ژاپن، ترجمه مارینافرهودی زاده (۱۳۹۰)، رسا، تهران.